

РОЗДІЛ 3 – ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.124:316.445.5

ВПЛИВ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Козич І.В., к. пед. н., доцент

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна

kozich@yandex.ru

У статті розглянуто вплив науково-дослідної роботи студента на розвиток його креативності. Науково-дослідна робота є невід'ємною частиною підготовки майбутніх фахівців до професійної творчої діяльності. Проаналізовано поняття «креативність», «творчі здібності», «обдарованість».

Ключові слова: науково-дослідна робота, креативність, творчі здібності, обдарованість.

ВЛИЯНИЕ НАУЧНО – ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЫ НА РАЗВИТИЕ КРЕАТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ ВУЗА

Козич И.В.

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, Запорожье, Украина

kozich@yandex.ru

В статье рассматривается влияние научно - исследовательской работы студента на развитие его креативности. Научно - исследовательская работа является неотъемлемой составляющей подготовки к профессиональной деятельности будущих специалистов. Проанализированы понятия «креативность», «творческие способности», «одарённость».

Ключевые слова: научно - исследовательская работа, креативность, творческие способности, одарённость.

INFLUENCE OF SCIENTIFIC - RESEARCH WORK ON THE DEVELOPMENT OF THE CREATIVITY OF UNIVERSITY STUDENTS

Kozich I.V.

Zaporizhzhya National University, Zhukovsky str. 66, Zaporizhzhya, Ukraine

kozich@yandex.ru

The article deals with the influence of research and scientific work of students on the development of their creativity. The article is to study the impact of research on the development of university students' creativity. Scientific - research work is an integral part of preparation for the professional activity of future specialists. It analyzed the concept of "creative", "creativity", "giftedness".

The development of creativity as the ability to be creative takes on such importance today, relevance because it is the basic quality of the individual, its core, the central characteristic. The expectations of society today primarily associated with the formation of a viable, flexible, conscious, creative person. National Doctrine of Education Development attaches great importance to the formation of students "... the modern world, the development of creative abilities and skills of independent scientific knowledge." The research of creativity allows sufficiently reveal personality, willingness to self-identity and its creativity.

Creativity increases short-term change of occupation, so students should be offered participation in its events, to bring to activity in the informal life of the institution and give additional tasks to the development of the imagination. The creation is possible only when conditions are systemic. So to improve the creativity of students is necessary to provide the necessary conditions for the development of their creativity (creative freedom, creative interaction with other students, the creative atmosphere in the audience).

Key words: scientific - research work, creative, creativity, giftedness.

Важливі і складні проблеми соціального прогресу нашого суспільства ставлять сучасну людину в умови необхідності вироблення глибокого, результативного, творчого мислення. І успіх соціально-економічного розвитку суспільства визначають люди, здатні орієнтуватися в ситуаціях, що ускладнюються, люди, які виявляють творчу ініціативу, вміють творчо мислити. Як називають ще творчість у діловому стилі – креативність. На нашу думку, навіть, якщо людина не володіє великими знаннями, а володіє такою рисою, як креативність, то вона матиме значну перевагу, тому що має власний підхід до будь-якої справи. Така людина бачить все з іншого боку, знає, як правильно подати чи презентувати певний матеріал або об'єкт. І не просто правильно це зробити, а ще й зацікавити інших. Творчій людині може бути притаманна оригінальність. Тобто висвітлення будь-якого предмета чи проблеми не у звичайному ракурсі, а з такого боку, про який ніхто не здогадується.

Актуальність. Розвиток креативності як здатності до творчості набуває сьогодні такої значущості, актуальності тому, що вона є базовою якістю особистості, її ядром, центральною характеристикою. Очікування суспільства пов'язані сьогодні насамперед з формуванням життєздатної, гнучкої, свідомої, творчої людини. Національна Доктрина розвитку освіти [1] надає важливого значення формуванню у студентів «сучасного світогляду, розвитку творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання».

Для роботи ми обрали дослідження саме науково-дослідної діяльності студентів як одного із засобів розвитку креативності, адже цей вид діяльності дозволяє досить повно виявити індивідуальність, готовність до самореалізації особистості і її творчих здібностей.

Проблему креативності, творчої особистості розглядали як вітчизняні (Д. Богоявленська, А. Брушлинський, Н. Вишнякова, М. Каган, Я. Пономарьов, І. Стрелкова та інші), так і зарубіжні дослідники (Г. Айзенк, Ф. Баррон, Д. Гілфорд, Е. Торренс, М. Уоллах, Е. Шехтель та ін.). Так, предметом досліджень І. Білохвостикової, І. Ковальнової, О. Якуби є питання людської активності у творчому процесі, соціально-психологічні основи творчості. Етапи творчого процесу цікавили Ж. Адамара, А. Пуанкаре.

У працях В. Сластьоніна, Є. Шиянова помітно виділяється положення про творчість студента як однієї з найважливіших умов становлення майбутнього фахівця.

Багато науковців приділяли чимало уваги науково-дослідній роботі як необхідному елементу підготовки педагога (Н. Яковлева, З. Єсарєва); методам і формам залучення майбутніх фахівців до творчої навчальної діяльності (В. Андрєєв, С. Архангельський, Ю. Кулюткін).

Метою статті є дослідження впливу науково-дослідної роботи на розвиток креативності студентів вишу.

Головне поняття нашої наукової роботи «креативність» найчастіше пов'язують з поняттями творчість, творчі здібності, обдарованість і розглядають як особистісну характеристику.

Творчість – продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Тобто за допомогою творчості людина здатна не лише відтворювати чи копіювати вже існуюче, а і створювати щось особливе, нове для суспільства [2].

Творчість – це завжди вихід за межі заданого. Усім відомі різкі відхилення в поведінці творчих людей від усього стереотипного, загальноприйнятого. І це не дивно, оскільки творець, особливо творець найвищого рівня – геній, – це людина, яка творить на основі неусвідомлюваної активності й переживає найщиріший діапазон психічних станів, оскільки неусвідомлюване виходить з-під контролю раціональної саморегуляції [2].

За Б.М. Тепловим, «обдарованість – якісно своєрідне поєднання здібностей, від якого залежить можливість досягнення більшого чи меншого успіху у виконанні тієї чи іншої діяльності» [3].

Дж. Гауен розглядає креативність у зв'язку з обдарованістю. Він вважає, що однією зі сфер обдарованості є креативність.

Існує кілька визначень поняття креативності, але всі вони пов'язані з обдарованістю і творчими здібностями. У різних словниках дається різне трактування цього поняття.

Креативність – це розумові процеси, які ведуть до прийняття рішень, ідей, осмислення, створення художніх форм, теорій або будь-яких продуктів, які є унікальними і новими [4].

Креативність – це рівень творчої обдарованості, здатності до творчості, що становить відносно стійку характеристику особистості [4].

Креативність – здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації [4].

За визначенням Е. Фромма, креативність – це здатність дивуватися, знаходити рішення в нестандартній ситуації, спрямованість на нове і вміння глибоко усвідомлювати власний досвід. «Всередині» феномену креативності виділяють його потенційні і актуальні «іпостасі», а також принципово їх розділяють. Це пов'язано з процесами освоєння носієм потенційної креативності того чи іншого (нового для нього) соціально важливого виду діяльності [5].

Креативність є однією з яскравих індивідуальних властивостей особистості, яка визначає гнучке і конструктивне сприйняття, мислення і поведінку людини.

Серед перших дослідників креативності був Л.Терстоун, який звернув увагу на різницю між творчими здібностями і здатністю до навчання. Проаналізувавши можливу роль у творчій поведінці здатності швидко засвоювати і формувати ідеї, продуктивного мислення і деяких можливостей виховання, він також звернув увагу на значення у творчій активності факторів інтелектуальних, і в першу чергу темпераменту. Було виявлено, що сприйнятливості новим ідеям, на відміну від критичного до них ставлення, стимулює творчість. Крім того, з'ясувалось, що творчі рішення з'являються найчастіше під час розсіювання уваги, а не під час зосередження на вирішенні проблеми [6].

Провідними дослідниками в цій галузі, безумовно, вважають Дж.Гілфорда та Е.Торренса. Однак, якщо Дж.Гілфорд розглядав креативність як вроджену здібність, та його експерименти були направлені, переважно, на діагностику рівня креативності та дослідження взаємозв'язку з деякими когнітивними факторами особистості, то Е.Торренс займався вивченням креативності в динаміці, розглядав можливості цілеспрямованого впливу на розвиток креативності як здібності [6].

Дж. Гілфорд писав: «Під креативністю слід розуміти здатність відмовлятися від стереотипних способів мислення. Основою креативності є дивергентне мислення». Дивергентне мислення – мислення, яке розходить (мислення в різних напрямках) – припускає кілька або безліч відповідей на одне питання [5].

Психолог визначив чотири основних параметри креативності:

- 1) оригінальність – здатність продукувати незвичайні відповіді;
- 2) семантична гнучкість – здатність запропонувати нове використання об'єкта;
- 3) образна гнучкість – здатність бачити в об'єкті нові ознаки;
- 4) спонтанна гнучкість – здатність продукувати різноманітні ідеї в нерегламентованих ситуаціях.

Творчість студента є однією з найважливіших умов становлення майбутнього фахівця.

Це положення досліджується у працях В. Сластьоніна і Є. Шиянова. О. Морозов наголошує на тому, що формування креативності студентів, їх творчих здібностей зумовлено такими значеннями: соціальним (у широкому визначенні – це формування нового типу особистості, здатної до створення інновацій або швидкого пристосування до них, у вузькому – підготовка сучасного педагога-новатора); науковим (є засобом пізнання творчих здібностей інтелектуальної та соціальної креативності); практичним (застосування нових технологій з метою розвитку креативності, творчих здібностей) [6].

Оволодіння творчими здібностями має відбуватися у декілька етапів. Перший етап передбачає заглиблення у нелегкі питання поставленої проблеми, її логічний аналіз, усвідомлення прогалини між теоретичними знаннями, які має студент, та шляхами її практичного подолання; другий – окреслення шляхів вирішення проблеми, що ґрунтується не на науковому знанні, а на інтуїтивно-логічному. Цей етап, на нашу думку, має важливе значення, оскільки від того, яке вирішення проблеми знайде студент, за допомогою яких методів, прийомів і засобів долати проблемні ситуації, залежатиме розвиток його критичного дивергентного мислення, творчої уяви, інтелектуальних здібностей. На третьому етапі відбувається вже усвідомлене науково обґрунтоване формулювання вирішення проблеми, зокрема її словесне оформлення. Проведення роботи, аналіз отриманих результатів буде логічним завершенням четвертого етапу.

Організовуючи розвиток творчих здібностей студентів, слід враховувати психолого-педагогічні положення про те, що здібності особистості виявляються і формуються в діяльності; розвиток особистості не відбувається за пасивного споглядання нею навчального процесу; основним стимулом розвитку здібностей особистості, зокрема творчих, є зацікавленість. Саме тому важливого значення набуває стимулювання науково-дослідної роботи, яке вимагає використання поряд із традиційними методами викладання інноваційних: метод проблемного пошуку, дискусії, диспут, тренінг, що буде не лише сприяти активізації творчого потенціалу, виявленню творчої активності, креативних здібностей, а й пізнавального інтересу, спонукатиме студентів до активної участі в науково-дослідній діяльності [6].

Отже, науково-дослідна робота є невід'ємною частиною підготовки майбутніх фахівців до професійної творчої діяльності. За умови використання різноманітних методів роботи, нетрадиційного підходу до розробки й виконання проблемно-пошукових дослідницьких завдань, їх різноманітності, означений вид роботи озброює студента методами, прийомами й навичками індивідуальної та колективної роботи, сприяє розвитку творчих здібностей, самостійності, активізації навчально-пізнавальної діяльності, творчого мислення, дослідницьких навичок студентів, розвиває наукову інтуїцію, творчий підхід до сприйняття знань і практичного їх застосування під час вирішення поставленої проблеми.

Під час виконання науково-дослідних робіт у студентів формуються творчі здібності: досліджувати, виробляти нові знання, аналізувати нову інформацію, створювати і перевіряти власні гіпотези тощо.

Організацію науково-дослідної роботи студентів варто проводити з урахуванням принципів наступності й перспективності, тобто залучати студентів до наукової діяльності варто ще з перших курсів, що допоможе їм знайти своє місце в подальшій дослідницькій роботі. При цьому дуже важливо починати свою наукову діяльність з простих форм, поступово переходячи до більш складних, що дозволить майбутньому спеціалісту гармонійно розвиватися, поглиблюючи знання, удосконалюючи свої уміння й навички дослідницького характеру.

Перспективи подальших пошуків полягають у розширенні й удосконаленні завдань, форм науково-дослідної роботи студентів. Подальшого дослідження потребують питання стимулювання студентів до здійснення науково-дослідної роботи; необхідність виявлення критеріїв для виміру рівня розвитку творчого потенціалу, творчих умінь, навичок, здібностей особистості студента, що формується засобами науково-дослідної роботи [6].

Розвиток творчого мислення людини здійснюється в процесі його цілеспрямованої діяльності. Без цього неможливе ні глибоке засвоєння наукових знань, ні вироблення умінь самостійно використовувати їх на практиці. Самі по собі знання не слугують достатньою підставою для включення молодого людини в самостійне життя. Освіта повинна сформувати особу, здатну до плідного соціального життя.

У педагогічній практиці існує ряд об'єктивних труднощів, що виникають у процесі формування світогляду студентів. Одним з них є факт того, що більшість педагогів не готові

вести роботу з формування світогляду студентів відповідно до цілісної структури наукового світогляду. Окрім того, економічні реалії сучасного суспільного життя створюють виховне середовище, що формує основи світогляду, далекі від загальнолюдських цінностей, провокують відчуження педагога і вихованця, унаслідок чого структура і зміст навчального процесу в сучасній освіті відбуваються всупереч з завданням формування світогляду студентів.

За сприятливих умов (якщо середовище дозволяє безперешкодно розвиватися індивідуальності) зробити відкриття може кожен, незалежно від освіти, соціального становища, віку або статі. Більше того, для цього навіть не треба бути генієм. Дослідження показали, що займатися творчою роботою здатна будь-яка людина з нормальним рівнем інтелекту.

Для аналізу проблем організації навчання творчості і вирішення творчих завдань необхідне знання особливостей творчої особистості. Лише сукупність внутрішніх зв'язків і зовнішніх умов досконало формує певні властивості психіки.

Креативність підвищує короткочасна зміна роду діяльності, тому студентам треба запропонувати участь у будь-якому масовому заході, залучити їх до активної діяльності в неформальному житті навчального закладу та давати додаткові завдання на розвиток уяви. Творчість можлива лише тоді, коли умови мають системний характер.

Отже, для підвищення креативності студентів необхідно забезпечити необхідні умови для розвитку творчого потенціалу (свободу творчості, творче спілкування з іншими студентами, творчу атмосферу в аудиторії).

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна доктрина розвитку освіти / Президент України ; Указ, Доктрина від 17.04.2002 № 347/2002 / Сайт Міністерства освіти і науки України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/laws/Ukaz_Pr_347.doc
2. Барышева Т.А. Креативность. Диагностика и развитие : монография / Т.А.Барышева. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2002. — 257 с.
3. Теплов Б.М. Избранные труды : в 2 т. / Б.М.Теплов. – М. : Педагогика, 1985. – Т.1. – 329 с.
4. Краткий психологический словарь / [под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского]. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1999. – 505 с.
5. Солдатова Е.Л. Креативность в структуре личности: дис. канд. психол. наук : 19.00.01 / Солдатова Елена Леонидовна. – СПб., 1996. – 170 с.
6. Тарасюк Л.С. Креативність як феномен людського буття в культурі : автореф. дис. ...канд. філософських наук : 26.00.01 / Л.С.Тарасюк. – К. , 2011. – 20 с.

REFERENCES

1. Natsional'na doktryna rozvytku osvity /Prezydent Ukrayiny; Ukaz, Doktryna vid 17.04.2002 # 347/2002 / Sayt Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny. Rezhym dostupu do : http://www.mon.gov.ua/laws/Ukaz_Pr_347.doc
2. Barisheva T.A. Kreatyvnost'. Dyahnostyka y razvytye: monohrafiya / T.A.Barisheva. – SPb.: Yzd-vo RHPU ym. A.Y. Hertseny, 2002. — 257 p.
3. Teplov B.M. Izbrannie trudy: v 2 t. / B.M.Teplov. – M. : Pedahohyka, 1985. – T.1. – 329 p.
4. Kratkyy psykholohycheskyy slovar' / [pod obshch. red. A.V.Petrovskoho, M.H.Yaroshevskoho]. – Rostov-na-Donu: Fenyks, 1999. – 505 p.
5. Soldatova E.L. Kreatyvnost' v strukture lychnosty : dys. kand. psykhol. Nauk : 19.00.01 / Soldatova Elena Leonydovna. – SPb., 1996. – 170 p.
6. Tarasyuk L.S. Kreatyvnist' yak fenomen lyuds'koho buttya v kul'turi: avtoref. dys. kand..filosofs'kykh nauk: 26.00.01 / L.S.Tarasyuk. – K., 2011. – 20 p.